

lőket megmotozzák, hogy igaztalan jószágot nem-e visznek magukkal, mit azért is tenniök kell, miután a vásárban elloptott tárgyaknak így gyakran nyomába jöhetnek. S végül megjegyeztetik, hogy a vásár utáni időkben is czélszerű a vásári tolvajok, lócsiszárok, pásztorok stb. megfigyelése és ellenőrzése, miután utólagosan megfigyelt tények esetleg felvilágosítást adhatnak a vásáron vagy a vásár alkalmából történt törvényellenességek kiderítésére.

Ha idegen őrsbeli csendőrök a vásáron nem lettek volna, akkor a fenneb említett utvonatra egy járőr vezénylendő ki, melynek feladata az utvonalat egy meghatározott pontig biztosítani s a fennebb felsorolt szolgálatot végezni, az utolsó járőr pedig a vásár helyén addig marad s portyáz, míg a lakosság lecsendesül; azután pedig az őrsre bevonul.

Utlevál- és idegenrendészet.

A szolg. utasítás 55. §-a szerint „a csendőr portyázás közben talált utasokra nézve mindazon rendőri szabályok figyelemmel tartására köteleles, melyek az idegenekre nézve fennállanak; s ez alkalommal újból s ismételve figyelmeztetik, hogy az utlevél és utazási okmányok iránt fennálló rendőri szabályok a szabad és háborithatlan utazást a monarchia határain belül védik, minélfogva bármily rendű és állásu utasokat utazási igazolványaik előmutatása végett, *alapos gyanu nélkül* megállitania nem szabad,“ — továbbá a 81. §. első bekezdése szerint „ha a csendőrség az ország határszélén teljesít szolgálatot, kiváltképen az utlevél-rendészeti szabályok kezelésére kell fokozott figyelmet fordítania és leginkább arra felügyelnie, hogy csavargók belopódzása mindenképen megakadályoztassék.“

A szolgálati utasításnak fennebbi rendelkezései tehát az utlevél- és idegen-rendészetre vonatkozó szabályokat és intézkedéseket mint közösmerteket tételezi föl. Minthogy azonban éppen az utlevél- és idegen-rendészetre vonatkozó egységes törvény vagy kormányintézkedés nem létezik, a szolgáltatnak ezen ága pedig, éppen gyakori és kényes voltánál fogva, a helyes tájékozást igénylik: kívánatosnak mutatkozik, hogy úgy a belföldi, valamint a határszéli forgalomra vonatkozó utlevél-, igazolvány- és idegen-rendészeti tárgyaló rendeletek úgy, a mint azok jelenleg érvényben állanak, a gyakorlati csendőrszolgálatból meritett adatokkal kapcsolatba hozva, a következőkben ösmertessenek.

napi kereset után élők, pl. iparos segédek, napszámosok, sodronyosok, varrónők, munkások stb. fizetik. A kiállításért díj nem szedetik. Az osztrák tartományokban hasonló, csak-hogy német szövegű igazoló jegy (Legitimationskarte) használtatik és teljes érvénnyel bír Magyarországra nézve is.

Igazoló jegyeket a kiállító hivatalnál való személyes megjelenés mellett kéjutazók, kereskedők, iparosok általában nagyobb távolságra menők szereznek maguknak és pedig kizárólag óvatosságból, hogy szükség esetén személyazonosságukat tudják azzal igazolni. Pl. ha egy aradmegyei kereskedő Brünmben a postával pénzt kap, csak igazoló jeggyel kell kimutatnia személyazonosságát.

Mint hogy az igazoló jegyek váltása inkább csak javasolva, mint parancsolva van, ennél fogva a határidejük lejárta utáni használata sem von büntetést maga után, ha belföldön személyes igazolásra vétetnek igénybe, — számos esetben történik meg azonban, hogy a szóban forgó igazolási jegyek külföldi, nevezetesen Német-, Bajor-, Szászországba, Svájc- és Belgiumba stb. való utazásra használtatnak, a mi kétségkívül visszaélés, mert a nevezett országok is az osztrák-magyar monarchia határán kívül esvén, épen úgy tekintetnek külföldnek, mint pl. a keleti országok, s így oda is szabályos útlevelekre volna mindenkinek szüksége.

Az említett visszaélést — ámbár a m. kir. belügyminiszterium attól ismételten óva intett — elősegíti azon körülmény, hogy az illető idegen államok határán az útlevel-ügy ellenőrzése nem szigorú.

2. *Munkakönyv.* Minden iparossegédnek, gyári munkásnak és pinczérnek munkakönyvvel kell birnia, mely szabály alól csak fontosabb teendőkkal megbizott iparossegédek, pl. pénztárnokok, kereskedősegédek, könyvvivők, munkavezetők vannak kivéve. (Lásd 1884. évi XVII. t.-cz. ipartörvényt.)

A munkakönyv nagy nyolczadrétű, 48 számozott lapoldallal bíró barna bekötésű könyv, melyet az első fokú iparhatóság, t. i. városokban a tanács — (kerületi kapitány — községekben a főszolgabíró díj nélkül állit ki előtte ismeretes oly személyeknek, kik írásban bizonyítják, hogy valamely iparágban a segédi minőséghez megkiántató képesítést elsajátították; fizetni való csak a könyv ára és 15 kr. bélyeg, mely bélyeg az első lapra ragasztatik. A hat első lap a könyv tulajdonosának származványát, személyleírását és az ipartörvény főbb pontjait tartalmazza, a többi oldal üresen marad, hogy arra a munkaadók a munkából kilépés alkalmával bizonyításaikat ráírassák.

A felsoroltakból látható, hogy munkakönyvek csak iparossegédeknek adatnak, nem pedig tanonczoknak (inasoknak) is; utóbbiak, ha tartózkodási helyüket cserélni akarják, igazoló jegyre van szükségük, s ilyen esetben ugy a segédek, mint a tanonczok legalább is az iparhatóságnál tartoznak a megérkezést jelenteni. Nem utazási okmány tehát a munkakönyv, hiszen ilyenre belföldön nincs szükség, hanem kizárólag kenyérkereset céljából a mesterséget vagy foglalkozást és személyazonosságot tanúsítja s visszaélés annál kevésbé lehetséges vele, mert a teljes származványt és személyleírást tartalmazza és minden helységben újra lajstromoztatik. Ugy ezen könyv, valamint az 1. pont alatt említett igazoló jegyre vagy tulajdonosára a csendőr rendszerint csak felhívás folytán gyakorol szolgálati befolyást, kivéve a később felsorolandó eseteket, midőn önállóan is felléphet.

3. *Szolgálati (cseléd) könyv.* Korra való tekintet nélkül minden cselédminőségű személy, azaz a ki magát szerződésileg bizonyos háztartási vagy gazdaság körüli személyes és folytonos szolgálatra bérért legalább egy hónapra kötelezte, tartozik szolgálati (cseléd) könyvvel magát ellátni. (Lásd 1876. évi XIII. t. cz.) Minthogy ezen könyv ugy a nagyság, lapszám, berendezés, bélyeg, kiállító hatóság, valamint nyilvántartás és rendeltetés tekintetében is csaknem azonos a már fennebb ismertetett munkakönyvvel, azon különbséggel, hogy a cselédkönyv a községelöljáróság írásbeli ajánlása alapján állittatik ki s különben is mindenki előtt ismeretes, — ennél fogva bővebb ismertetésétől eltekintünk, csupán felsoroltuk, mint az igazoló okmányoknak a belföldi forgalomhoz megkívántató egyik nemét.

4. *Községi bizonyítvány.* Mezei munkások, cséplők, napszámosok, kik, ha ugyanazon vármegyében is, de idegen községben vállalnak munkát, köteleztetnek az 1876. évi XIII. törvényczikk által magukat községi bizonyítvánnyal ellátni, mert ilyen nélkül az országban utazhatnak ugyan, de munkába fel nem fogadhatók, sőt ha munka és bizonyítvány nélkül találtatnak, kiteszik magukat azon veszélynek, hogy a csendőrség által mint munkanélküli csavargók letartóztatnak és a szolgabirói hivatalnak átadatnak, vagy már az előljáróság, melynél munkát keresnek s melynél megérkezését mindenki jelenteni tartozik, hasonló okból kiutasítja, esetleg eltolonczoltatásukat kieszközli. Saját érdekében van tehát munkakeresés végett, belföldön idegen helyre menő minden egyénnek, hogy magát községi bizonyítvánnyal lássa el, melyért díj nem fizetendő, csak 15 kros bélyeg; sőt azon

kedvezmény is fennáll, hogy ha egész család vagy egy községből ugyanazon munkára többen együtt mennek, egy bizonyítványt vehetnek. Ezen bizonyítványban — miután meghatározott minta nincs — legalább is a név, születési és illetőségi község s az uti cél felemlitendő. A szóban forgó osztályhoz tartozó egyének azonban legcélszerűbben teszik, ha igazoló jegyet szereznek be. (Lásd 1. pont.)

Oly személyek, kinek szolgálati (cseléd) könyv vagy községi bizonyítvánnyal kell ellátva lenniök és szolgálatukat önkényüleg odahagyják, de semmi más büntető cselekményt nem követtek el és más községbe távoztak, a csendőrség által csakis szolgabírói felhívás folytán tartóztathatók le és adandók át azon község előljáróságának, a honnan megszöktek, — de gazda vagy munkaadó és jószágigazgató vagy a jószágkezelő kérésére még akkor sem, ha utóbbiak a szolgabírástól nyertek volna is általános felhatalmazást arra, hogy a csendőrséget igénybe vegyék. Ez utóbbi mint visszaéles be van szüntetve.

A fennebbiekben fel vannak tehát sorolva azon okmányok, melyeket állás, foglalkozás vagy kitűzött cél szerint belföldiek a monarchia határán belől magukkal vinni ugyan nem kötelesek, de saját érdekükben igen célszerűen teszik, ha azok valamelyikével magukat ellátják.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy az ismertetett okmányok nem utlevelek, ilyenre szükség az ország belsejében nincs, minthogy senkit elfogadható ok nélkül utazásában akadályozni a csendőrnek nem szabad; de megkönnyítik az utazást, segítenek a személyt gyorsan igazolni, s legtöbb esetben foglalkozást, kenyeret kapni. Csupán szükséges, hogy a csendőr ezen igazolási okmányokat is rendszeresen megismerje, bennök gyorsan tájékozódják, esetleges hamisítást felismerjen. Csak így felelhet meg a szolgálati utasításunk 55. §-ában kitűzött azon feladatnak, mely szerint az utasok és idegenekre nézve fennálló rendőri szabályokat figyelemmel kell tartania.

Minthogy tehát az akadálytalan utazhatás elve a belföldön szigorúan fentartandó — az utasok és idegenek iránti rendőri szabályok csak abból állhatnak, hogy :

a) utasok és idegenek, bármely osztályhoz tartozzanak, városok- vagy községekbeni tartózkodásuk alatt megukat tisztességesen viseljék és ott tartózkodásukat a rendőri hivatalnál bejelentsék vagy jelentessék.

Egyébiránt az utlevél-ügygyel kapcsolatos bejelentési ügy nálunk jelenleg úgy áll, hogy e tekintetben is általános érvényű szabályok nincsenek s a bejelentés kötelezettségének

kimondása vagy szabályozása az illető város vagy község tetszésétől függ. A fővárosban a bejelentési ügyet az 1879. évi 28. törvényczikk szabályozza s az ott érintett feltételek mellett életbeléptethető más városokban is;

b) a községek és városokon kívül talált utasok és idegenek az útrendőri szabályokat — miként azt minden törvényhatóság a saját területére nézve megalkotta, — betartsák. E tekintetben a csendőrnek önálló ellenőrzési, esetleg feljelentési kötelessége van;

c) a bármely okból gyanusak igazolásra szorítottassanak. S szolgálatának ezen része az, mely tulajdonképen a legfontosabb az utlevél- és idegenrendészet kezelésénél, midőn t. i. kényszerítve látja magát az utasok és idegenek megállítására és igazolásra vonására. Ez egyfelől igaz, hogy felelősséggel jár, mert nem engedhető meg, hogy a csendőr tetszésétől vagy önkényétől tétessék azon utasok és idegenek zaklatása függővé, kik megállításra okot nem szolgáltatnak s így méltán panaszt emelhetnének; de másfelől épen szolgálati utasításunk (55. §.) rója a csendőrrre azon kötelességet, hogy ha alapos ok van rá, minden utast igazolásra kell vonni. Legelőbb is tehát pontozatokba gyűjtsük össze azon okokat, melyek a csendőrt feljogosítják, jobban mondva kötelezik az utast és az idegent igazolásra vonni. Ezek a következők:

1. ha az idegen vagy utas nyomozó levéllel üldöztetik, esetleg az üldözöthöz feltűnően hasonlít;

2. ha valaki a csendőr láttára kitér, eltűnni törekszik, zavarba jő, arcszínét változtatja, arczát betakarja, tetteiben haboz, roszullétet színlel stb.;

3. ha az utas viselkedése botrányos vagy ijedelmet gerjesztő;

4. ha ruházata, láthatóan viselt szalag és jelvényei a magyar állameszme ellen valók s így tiltottak;

5. idegen államok bujtogató ügynökei, terepfelvételek vagy tereptanulmányokkal foglalatосkodók, házalók, vándorlók, csavargók, nyilvántartott vásári zsebmetzők és csalók vagy ezekben gyanusak, — szóval olyanok, kik a csendőriben megfigyelése alapján gyanut gerjesztenek, hogy a személy- és vagyonbiztonság, a közrend és közcsendre s az államérdekre veszélyesek lehetnek.

A mint elkerülhetetlen szükséges, hogy a csendőr az utasnak diszes öltözete, finom modora, esetleg kihívó, henczegő magaviselete által magát tévutra ne vezettesse és eltökélt szándékától, hogy őt igazolásra vonja — ha ok van rá — eltántoritani ne engedje; ép oly kevésbé tartóztassa őt

vissza kötelessége teljesítésétől abbéli aggodalma, hogy az igazolásra vont egyénnél a gyanu talán nem valósul s így esetleg bepanaszoltatik, — ellenkezőleg, tartózkodás nélkül és inkább több, mint kevesebb esetben éljen a csendőr igazoltatási jogával, csak elfogadható ok legyen rá, mert ez éber örködésre, tevékenységre mutat s megtermi jó gyümölcsét, visszatükröződik az örskörlet nyugodt, rendezett voltában. Sőt a legkényesebb, a legbajosabbnak vélt helyzetből is tisztességgel és diadallal bontakozik ki a csendőr, ha az utas- vagy idegennek igazolásra vonásával fellépése határozott, óvatos, feltűnés nélküli és végül kiméletes is.

A határozott fellépés már a sikernek fele, neveli az öntudatot a csendőrben, meggyőzi az ellenfelet szándékunk komolyságáról, de arról is, hogy kötelességünket ismerjük s így elejét vesszük esetleg ellentállási hajlamának is.

Óvatosság a saját személyére nézve íjt és minden alkalommal szükséges a csendőrnek, mert ismeretlen emberrel van dolga és soha sem tudhatni, kiben mi szándék rejlik s azért a csendőr megfeszített figyelemmel viseltessék minden iránt a nélkül azonban, hogy csupa óvatosságból a habozásnak csak árnyékát is elárulná.

A feltűnést kerüli és kiméletesnek azért kell lenni, mert ha valaki a csendőr által belföldön vonatik igazolásra, mindenkinek figyelme oda irányul, kíváncsiak tolongnak oda s az illető talán gúny vagy szánakozás tárgya lesz. Ezen kinos helyzettől az által kiméltetik meg, ha a csendőr lehetőleg elkülönített helyen és gyorsan végez, sértő vagy durva kifejezéstől óvakodik, száraz, kimért, de egész illedelmes hangon beszél s így az illetőnek — ha hibás vagy bűnös lenne is, sem tekintélyét, sem önérzetét nem sérti, de másfelől csakis ezen eljárás teszi lehetővé, ha az igazolásra vont utast a csendőr háborítlanul tovább bocsátaná, ennek nem lesz oka az eljáró csendőr ellen panaszt emelni.

Még annak megbeszélése van hátra, hogy mit fogadhat tehát el a csendőr igazolásul? Kétségtől első sorban azon okmányok fogadandók el a belföldiektől igazolásul, melyek fennebb 1—4. pont alatt ismertetve vannak, külföldieknek kizárólag a saját államoktól kiállított utlevelet kell előmutatniok s nagy figyelmet fordítson a csendőr, hogy a megkérdezettnek adatai és külseje pontosan megegyeznek-e a magával vitt okmány tartalmával s vizsgálja meg, nincs-e utóbbiban vakarás vagy észrevehető hamisítás. Megtörténik, hogy az igazolásra vont utasnak nincs hatóságilag kiállított igazolványa. Itt is, mint fennebb, nem annyira az uti célnak, mint a

személy kilétének vagy azonosságának megállapítása a fődolog s elegendő, ha az utas más hitelt érdemlő vagy ismeretes személylyel, nála levő másnemű irományokkal stb. igazolja kilétét.

E tekintetben egyáltalán nem szabad a fáradságot sem kimélni, s így az esetben, ha az illető magát azonnal igazolni nem tudná, de pl. valamely környékbeli egyénre hivatkozna, akkor azon községig kell vezetni, a hol kilétéről tanuskodhatnak s itt el ne mulasztja a csendőr az előjáróság közbejöttét s ha szolgabíróság véletlenül ott lenne, azét is igénybe venni vagy a távirót felhasználni s illetékességi helyéről sürgős választ kérni, hogy tényleg ismerik-e, s a megállított gyanutlan-e? Az eljárás eredményétől függ aztán, hogy a csendőrijárőr talál-e okot a letartóztatásra, esetleg csak a közvetlen elővezetésre egy közel levő szolgabírói hivatalhoz, — hol nem egészen gyanutlan utasok szóbeli jelentés mellett adatnak át, — vagy pedig igazoltnak találja és szabadon bocsátja az utast. Azon harmadik és itt-ott előforduló eljárás, hogy csendőr-járőr egy ismerős személynek jótállása mellett bocsát szabadon olyant, kire már szolgálati befolyást gyakorolt, de a gyanu alól fel nem mentett — helytelen s merőben szabálytalan eljárás.

*

Bevégzésül — miként az *a)* pont alatt is kilátásba helyeztetett — a tolonczszabály legyen itt felsorolva főbb pontjaiban és összefüggésben az idegen-rendészettel.

A tolonczszabály szerint a következők tolonczolandók el:

1. Csavargók, szokásos munkakerülők, szolgálatukat ok nélkül minduntalan változtató cselédek, hatósági engedély nélkül az utcán vagy házról-házra koldulók, a közbiztonságra alaposan gyanus egyének, ha nem oda illetékesek, a hol tállatnak, s foglalkozást vagy fentartási jövedelmet nem tudnak kimutatni.

2. Oly egyének, kik közbotrányt, erkölcstelen korhelyéletet élnek s a községbőli kiutasításnak nem engedelmességek vagy kötött utlevéllel utasítatván illetőségű helyökre, az előirt iránytól önkényűleg eltértek, továbbá kéjnök, ha a hatósági szabályt megszegik s nem tartózkodási helyükre illetékesek.

3. Elbocsátott fegyenczek, ha az 1. vagy 2. pontban felsoroltak közé tartoznak vagy a kihágásokról szóló törvény 62—70. §. szerint voltak büntetve.

4. Kiutasításra ítélt külföldiek, kik vagy a fennebbi cso-

portok valamelyikéhez tartoznak vagy az állam és béke szempontjából veszélyesek.

A négy pontban felsoroltak elfogatását a községi előjáróság rendeli el (a maga közegeinek, de nem a csendőrségnek, 13. §.) s csak akkor kísérteti be a tolonczhatósághoz, t. i. szolgabirói (rendőrkapitányi) hivatalhoz, ha azt az illető maga óhajtja vagy a községelőjáróság a tolonczozandónál talált okmányokból nem bírja azon adatokat kétséget kizáróan megállapítani, melyekből a szolgabiróság az eltolonczozást határozatilag kimondja.

A szolg. utasítás 73. §-a szerint a csendőrség tolonczszállitmányok kísérésére rendszerint nincs hivatva s csupán az ország határszélén a jelenleg m. kir. belépő állomásnak nevezett veszteg intézetektől vagy magyar határszéli rendőri hatóságtól átvett tolonczokat kíséri a legközelebbi szolgabirói (rendőrkapitányi) hivatalhoz. A tolonczügy tagadhatatlanul összefügg a közrend, csend és biztonság fentartásával, mert csakis a községben nem illetékes, tehát **idegen** csavargó, naplopó, munkakerülő, közbotrányt előidéző, korhely vagy már kiutasított stb. egyéneket szabad eltolonczoltatni, — ez tehát kiválóan idegenrendészet. Különben is az eltolonczozás nem egyéb mint óvintézkedés, hogy jó előre eltávolittassanak azon elemek, melyek a tisztességes emberek személyét, vagyonát, csendes békés életét zavarják s veszélyesekké válhatnak, erre pedig a csendőrség nagy mértékben foly be már az által is, hogy az eltolonczozandók nagy részét ő fogdossa össze s szolgáltatja be a szolgabirói hivataloknak.

B) A határszéli forgalom.

Egészen eltérő és összehasonlíthatatlanul könnyebb csendőrségi szempontból a határszéli forgalom ellenőrzése, mert itt rendes körülmények között azon egy elv áll, hogy az osztrák-magyar birodalom határán ki- vagy belépő minden egyénnek útlevéllal kell birnia. Itt tehát fennáll az útlevelkényszer még azon szokással szemben is, hogy némely nyugati államba való belépésre nem követelnek útlevelet, de nem nyilatkoztatták ki, hogy útlevel náluk szükségtelen.

Előre legyen bocsátva, hogy itt csak a rendes utakon történő határszéli forgalmat értjük, a hol mindenütt gondoskodva is van, miszerint az államnak valamely közege, pl. szolgabiró, m. kir. belépő állomásvezetőség vagy vámhivatal az államrendőri teendőkkel meg legyen bizva, kik mellett végrehajtó közegekül a csendőrök működnek s főképen arra ügyelnek, hogy a határt útlevel nélkül vagy hogy az illető útlevelét ne láttamoztatta volna — senki át ne lépje.

A külföldi államok mindenikével azon kölcsönös viszonyban állunk, hogy az általuk szabályszerűen kiállított útlevelek országunkba való belépésre és viszont jogosítanak, távol vezetne azonban célunktól, ha mindenik állam által kiállított útlevelet részletesen ismertetnénk, a fődologban amugy is egyenlők, t. i. az utas nevét, származványát, személyleírását, utazási célját, esetleges utitársának felemlítését, az útlevel érvényességének idejét s a láttamozásra helyet kell tartalmazniok. Itt csak a Magyarországon kiállított utazási okmányok részletezésébe bocsátkozunk, melyek között első helyen áll az ugynevezett

a) *Útlevel külföldre*, alatta „Passe-port“ felirattal. Ez a mostani alakban 1878. január 1-től kezdve és csakis a belügyminiszterium által állittatik ki belföldiek számára, 16-od-rétü füzetből áll, barna boritéklappal és 16 számozott lapoldalt tartalmaz. Az első 6 lapoldalon magyar és francia nyelven az útlevel szövege olvasható. A belső lapok sárgás, simított, bordás papírból vannak, kék aljnyomattal, nemzeti színű fonállal átfűzve, mely a hátulsó boritéklaphoz belől van pecséttel odaragasztva.

Útlevel elnyerésére az illetékes község tesz írásbeli ajánlatot (elő-útlevel) az alispáni hivatalhoz, közli egyidejűleg az illetőnek származványát és pontos személyleírását, egyidejűleg odacsatolva a bélyeg- és kiállítási költséget. Minden önálló keresettel bíró egyén 1 forintot bélyeg és 1 forintot kiállításért fizet, ha azonban az útlevelért folyamodó napszámos, munkás, cseléd, iparossegéd, sodronyos, varrónő stb. általában oly személy, ki napi kereset után él, csak 15 kr. bélyeg és 5 kr. kiállítási költséget fizet. Az alispáni hivatal ugynevezett táblázat alakjában terjeszti elő a belügyminiszteriumhoz az útlevelhez szükséges adatokat. Az útlevel 1—12 hónapra szólhat.

Ezen magyar útlevel az egyedüli, mely a külföldre s onnan visszatérni jogosít, — szükséges azonban, hogy a Török- és Oroszországba menők, ezen országoknak Budapesten székelő ügynöksége által útlevelüket előbb láttamoztassák. Katona-kötelezettek és izraeliták csak feltételesen kapnak Oroszországba útlevelet. Amerikába szóló útlevelet csak elkerülhetlen esetekben adnak, de munkakeresők, napszámosok és iparossegédek az Amerikába szóló útleveltől ki vannak zárva.

Ujonczozási kötelezettek csak az állítási idő után, tartalékos és szabadságolt katonák és honvédek csakis az illetékes hadkiegészítő parancsnokság írásbeli engedélye mellett kaphatnak útlevelet, azonban 15—30 napra szóló és lejjebb

tárgyalandó *Utazási igazolványt* ily engedély nélkül is nyerhetnek az a i-páni hivataltól, ha a fegyvergyakorlatnak nem kell eleget tenni.

A határszéli forgalomban útlevel gyanánt előfordul még az
b) *Úti igazolvány* és a

c) *Határátkelési jegy*, de mind a kettő kivételesen csak Dunafejedelemségekbe való átkelésre jogosít és csakis oly egyéneknek adatik, a kik a Dunafejedelemségekkel határos magyar vármegyékből valók.

Az *úti igazolvány* egy 17 cm. széles és 21 cm. magas lap, sárgás aljnyomattal, a legszükségesebb származványt, személyleírást és nevet az első oldalon tartalmazza, érvénye 15–30 napig tarthat, kiállítási mód, bélyeg és költség azonos az útlevelével, csak hogy rendszeren nem a belügyminiszteriumban, hanem ennek megbízásából az illető vármegye alispánja által állittatik ki, de a belügyminiszteriumból kapott űrlapokon.

A *határátkelési jegyet* 5 napi tartamra határszélen az államrendőri teendőkkel megbízott hivatal főnöke állithatja ki, de csakis oly községbelieknek, mely községek területe az országos határig terjed és csakis az előjáróság utalványa alapján. Ezen határszéli igazolvány rendszeren fél iv papírra van nyomtatva s azon bélyegkötelezettségnek van alávetve, mint az útlevel, de tekintve, hogy csakis a szegényebb nép, t. i. munkások, napszámosok veszik igénybe, ezeknek bélyegtelenül adatik ki; ha ezek ez öt napot túllépik, büntetésül a bélyegilletéket meg kell fizetniök.

A felsorolt háromféle utazási okmányon kívül az osztrák-magyar monarchiának külföldön székelő consulai is állittanak ki útlevelet osztrák-magyar alattvalóknak Magyarországra leendő visszatérés céljából vagy rövid itt tartózkodásra, de ezeknek alakja, érvényességi tartama és célja különböző.

Az útlevelek megvizsgálásánál főgondját arra fektesse a csendőr, hogy azok az általános kellékekkel birnak-e? — nevezetesen a név, foglalkozás, kor, születési és illetékességi hely, utirány, személyleírás és sajátkezű aláírás talál-e a csendőr által tett összehasonlítás vagy megkérdezés eredményével, vajjon a vele utazó személyek pontosan bevezetvék-e az útlevelbe, hamisítás az aláírásra nézve nem fordult-e elő, a pecsét nincs-e utánozva vagy felragasztva, látható-e vakarás az okmányon, az útlevel érvényességi ideje nem járt-e le? Nagyon összeszakadt és megrongált útlevelek, melyekből az adatok nem vehetők ki tisztán, vagy valamely adatra nézve

aggályosak, kifogásolandók és határszélen államrendőri teendőket végző hivatalfőnököknek a tulajdonossal együtt átadandók

Megtörténik különösen csoportosan külföldre menő fuvarosok-, munkások- és cselédeknel, hogy vagy idegen névre szóló, ingyen kapott vagy pénzen vásárolt útlevéllal kísérik meg a határon átjutni vagy pedig 2—3 fiatal személyt, különösen leányt, gyermekének vall valamely idős személy, pedig gyermeke sincs. Ilyenkor a visszaélést a csendőr könnyen kiderítheti, ha őket elkülönítve egymástól, minden részletre kikérdezi, t. i. nemcsak a saját viszonyait, hanem valamennyiét megtudakolja; mert nem jegyezheti meg magának minden egyes az egész társaságnak esetleges álnevét és betanított szerepét s így kétségkívül rajta vesztenek.

Előfordult az is gyakran, hogy idegen utasoknak, különösen ügynököknek útlevéiben egy-két személy is be volt jegyezve mint utazótárs, a ki tényleg jelen sem volt; de mentségül sikerült az utasnak valamely ürügyet szinlelni, — visszautaztában magyar földről pedig rendesen egy-két leányt vitt magával mint utitársat. Minthogy ezen visszaélés által sok belföldi s különösen leány családott ki az országból, kik messze földre, többnyire erkölcstelen czélból szállítottak el, intézkedés tétetett, hogy szolgálatkeresés czéljából külföldre menő minden leánytól külön-külön útlevél követeltessék.

Ezen adatok ismerete és felhasználása — ámbár nem lehet kimeríteni az utasok számtalan cselőségét s merőben ártatlannak látszó ürügyeit, melyekkel csalárd módon törek-szenek az ország határán átjutni — képesítendi a csendőrt, hogy az útlevelek és utazók ellenőrzése körüli teendőinek minden irányban eleget tehessen. Még egyszer hangsúlyoztatik, hogy ehhez nagy figyelem és bizonyos foku ügyesség kell, mely tulajdonságok a határszélen és annak közelében portyázó csendőrtől annál inkább követeltetnek, mert rendkívül nagy a száma azoknak, kik az ország határán vagy útlevél (igazolvány) hiányában vagy csempészett tárgyak miatt álutakon s titokban lépnek át. Különösen kedvez ezeknek azon körülmény, hogy a határszélen vagy ahhoz közel községek, telepítvények, iparvállalatok, szén- és mészégetők vannak, nyájak legelnek stb. Ide tartoznak legelőbb is azok, kik útlevél nélkül akarnak kimenni; a látogatásra nem is hiányzik az ürügy. Hogy aztán a tapasztaltabbak magukra, a többiek pedig a szállást adók vezetése mellett — kik különben is üzletszerűen, fizetésért kezelik a személy- és egyéb csem-

észetet — jussanak át a határon ; már nem is okozhat nagy vesződséget és koczkázatot.

Ennek folytán a csendőr gyakran, lehetőleg éjjel ellenőrizze a közvetítőket, általában a határszél felé és onnan jövő minden embert, főképen ha nem a szokott közlekedési vonalon jár — kérdezzen ki és ébersége ez irányban is jó hatást fog eredményezni.

A hajózásról és folyamrendészetéről.

(A szolgálati utasítás 22. §-ának 13. és 14. pontjaihoz.)

A hajózást az 1869. évi április hó 21-én a közmunka- és közlekedésügyi miniszterium által kiadott ideiglenes utasítás szabályozza, melynek a csendőrségi szolgálatot érdeklő részeit a következőkben kívánjuk ismertetni.

A magyar korona területén közönséges, nem gőzerővel járó hajóval vagy tutajjal önálló üzlet gyakorlására az engedélyt azon első folyamodásu közigazgatási hatóság (a közig. bizottság) adja meg, melynek területén az üzlet székhelye leend. A gőzerővel járó hajózás engedélyezése a közmunka- és közlekedésügyi miniszteriumot illeti. Valamennyi belső vizeknek a lajthántuli tartományok lakói részéről hajók- vagy talpakkal leendő használatát illetőleg az 1858. évi január 29-én (B. t. l. 1868. 21. sz.) kelt miniszteri rendeletben megjelölt lajthántuli hatóságok részéről kiadott engedélyek az 1865/67. évi XVI. t.-czikk III. cz. értelmében, Magyarország területén is érvényesek. Ezenfelül a Dunán mindazok is gyakorolhatják a hajózást, kik a parti államok részéről az 1857. évi november 7-én kelt dunahajózási okmány értelmében arra engedélyt nyertek.

A magyarországi hatóságok részéről a hajózási engedély elnyerése ahhoz van kötve :

a) hogy az üzletvezetés székhelye a magyar korona területén legyen ;

b) hogy a folyamodók kijelöljék : minemü és hány hajót vagy tutajt, minő célra s mely vonalon kívánnak járatni.

A hajózási engedélyen kívül minden hajóhoz külön hajólevél kívántatik. Ennek kiállítását a folyamodó azon első folyamodásu közigazgatási hatóságnál (a közigazg. bizottságnál) kérheti, melynek területén üzlete székhelye fekszik. Hajólevél nélkül csak azon gőzerő nélküli hajók és kisebb vizi járművek közlekedhetnek, melyek :

a) csak egy vizmenti utra készültek ;